ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา

Factors Affecting the Role Performance of Village Agricultural Volunteers in Nakhon Ratchasima Province

สุทธิชัย เชาวดี[1] วุฒิพงศ์ ตั้งถิรวาณิชย์[2] คนึงรัตน์ คำมณี[1] และพันธ์จิตต์ สีเหนี่ยง[1*]

Sutthichai Chaowadee[1], Wuttipong Tangthirawanitt[2], Kanungrat Kummanee[1] and Panchit Seeniang[1*]

Received: April 29, 2025
Revised: June 17, 2025
Accepted: June 19, 2025

Abstract: This research aimed to analyses factors affecting the role performance of village agricultural volunteers in Nakhon Ratchasima province. Data were collected with 362 village agricultural volunteers in Nakhon Ratchasima province using an electronic questionnaire (Google Form). Statistics used in data analysis included descriptive statistics and multiple regression analysis using the stepwise method. The results of the study revealed that the majority of village agricultural volunteers were male, with an average age of 50.86 years. Nearly half had graduated from the high school level. Agriculture was their main occupation, with an average annual agricultural income of 132,408.29 baht. Most held leadership positions within the community, were members of agricultural groups or organizations, or served as volunteers in other roles. They exhibited a high level of knowledge and understanding in carrying out their duties according to their assigned roles. The most significant motivational factor was receiving advice on problem-solving from agricultural extension officers. Their overall performance in assigned roles was rated highly, with the most actively performed tasks being those that benefited farmers and the community, or those requested by the Ministry of Agriculture and Cooperatives or other agencies. The factors affecting the performance of village agricultural volunteers included age and work motivation, both of which had a positive effect at the statistical significance level of 0.01. Therefore, agricultural extension officers and relevant agencies should conduct regular field visits to monitor, provide guidance, and address issues related to the performance of village agricultural volunteers in their assigned roles. This effort will serve to boost morale and support their work effectively.

Keywords: Role performance, Village agricultural volunteers, Work motivation

---

[1]ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140
[1]Dept. of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom 73140
[2]กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตร จ.นครราชสีมา 30280
[2]Farmers Promotion and Development Group, Nakhon Ratchasima Provincial Agricultural Extension Office, Nakhon Ratchasima 30280
*Corresponding author: agrpcp@ku.ac.th

วิทยาศาสตร์เกษตรและการจัดการ 9 (3) : 117-125 (2569)

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในจังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลกับ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 362 ราย โดยใช้แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google Form) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) ด้วยวิธี Stepwise ผลการศึกษา พบว่า อกม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.86 ปี เกือบครึ่งจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ภาคการเกษตร เฉลี่ย 132,408.29 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการดำรงตำแหน่งทางด้านผู้นำชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรด้านการเกษตร หรืออาสาสมัครประเภทอื่น ๆ มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมาก มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นจูงใจที่มากที่สุด คือ การได้รับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของ อกม. ได้แก่ อายุ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลเชิงบวกที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการลงพื้นที่เพื่อติดตามและให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. อย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของ อกม.

คำสำคัญ: การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่, อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน, แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

คำนำ

อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เป็นกำลังสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระดับหมู่บ้าน และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้แทนอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มาจากการคัดเลือกของ อกษ. ทั้ง 16 สาขา ซึ่งมีเป้าหมายที่จะดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการแก่เกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้สามารถเข้าถึงการบริการภาครัฐได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ อกม. จะเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับส่วนราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้การพัฒนาและการช่วยเหลือเกษตรกรตรงกับความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และสามารถแก้ไขปัญหาสถานการณ์ฉุกเฉินทางธรรมชาติ เช่น ภัยธรรมชาติ การระบาดของโรคแมลงและศัตรูพืชของผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างทันเวลา (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ซึ่งในปัจจุบันอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านทั้งประเทศ มีจำนวนทั้งสิ้น 75,113 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567)

จังหวัดนครราชสีมา มีครัวเรือนเกษตรกรทั้งสิ้น 275,224 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.03 ของครัวเรือนทั้งหมด (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครราชสีมา, 2567) มี อกม. จำนวน 3,772 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) คิดเป็นร้อยละ 1.37 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด จะเห็นได้ว่า อกม. 1 ราย ต้องดูแลครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 73 ครัวเรือน ซึ่ง อกม. ในจังหวัดนครราชสีมามีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับ อกม. ทั้งประเทศ คิดเป็นร้อยละ 4.99 ของ อกม. ทั้งประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) โดยที่ อกม. ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ประสบปัญหาหลายประการในการปฏิบัติงาน เช่น ไม่ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน ขาดอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน มีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ถึงแม้ว่า อกม. จะไม่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน

แต่ อกม. ก็เป็นผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรของหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี (ฆนากร, 2566) ดังนั้น การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนา อกม. ของจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่อื่น ๆ ให้สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งเผยแพร่ผลการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนากิจกรรมการดำเนินงานของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา และ อกม. ในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากรที่ทำการศึกษาครั้งนี้คือ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3,772 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (วิษณุ, 2563) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 362 ราย แบ่งกลุ่มตัวอย่างรายอำเภอโดยวิธีการแบ่งชั้นตามสัดส่วนประชากรแล้วเทียบบัญญัติไตรยางค์ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 32 อำเภอ จากนั้นทำการคัดเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อให้ได้ผู้ตอบแบบสอบถามของแต่ละอำเภอ ดำเนินการเก็บข้อมูล ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2568 โดยส่งแบบสอบถามผ่านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google Form) ในการเก็บข้อมูล แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. เป็นคำถามในรูปแบบการตอบ ถูก - ผิด จำนวน 15 ข้อ กำหนดให้ 1 คะแนนสำหรับข้อที่ตอบถูก และ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด

ตอนที่ 3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.94 จากนั้นนำแบบสอบถามมาทดสอบหาค่าความเที่ยงโดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับ อกม. ในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่จังหวัดนครราชสีมา มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าเท่ากับ 0.956 และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแบบปรนัยโดยวิธี Kuder-Richardson Coefficient (KR-20) ใช้กับแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.71 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด กำหนดเกณฑ์ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่จากคะแนนรวม ดังนี้ คะแนนระหว่าง 0 – 5 หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย คะแนนระหว่าง 6 – 10 หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และคะแนนระหว่าง 11 – 15 หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในระดับมาก กำหนดเกณฑ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม, 2560 อ้างใน อัจฉรีย์, 2563) ดังนี้ คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด คะแนนระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย คะแนนระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก และคะแนนระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. โดยวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple regression) ด้วยวิธี Stepwise กำหนดตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ส่วนตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม.

ผลการทดลองและวิจารณ์

1. ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดนครราชสีมา

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า อกม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 53.31) อาจเนื่องมาจากงานของ อกม. มีความจำเป็นต้องลงพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เพศชายจะสามารถปฏิบัติงานได้คล่องตัวกว่าเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.86 ปี อาจเนื่องมาจากเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และผู้ที่ดำรงตำแหน่ง อกม. ต้องมีอายุไม่เกิน 65 ปี อกม. มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 77.35) และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 48.62) สอดคล้องกับงานวิจัยของพงศ์ศิริ (2566) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของ อกม. ในจังหวัดพะเยา พบว่า อกม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในวัยกลางคนหรือผู้ใหญ่ตอนปลาย จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

ลักษณะทางเศรษฐกิจ พบว่า อกม. มีการประกอบอาชีพทางการเกษตรทั้งอาชีพหลักและอาชีพรอง มีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.46 คน มีรายได้รวมของครัวเรือน เฉลี่ย 210,087.32 บาทต่อปี รายได้ภาคการเกษตร เฉลี่ย 132,408.29 บาทต่อปี มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 28.31 ไร่ เป็นพื้นที่ของครัวเรือน เฉลี่ย 16.91 ไร่ และเป็นพื้นที่เช่า เฉลี่ย 9.23 ไร่ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุมาลิน (2560) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดสตูล พบว่า อกม. ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เกิน 3 คน มีรายได้จากการประกอบอาชีพในภาคการเกษตรเฉลี่ย 133,741.21 บาทต่อปี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งของตัวเองและพื้นที่เช่า

ลักษณะทางสังคม พบว่า อกม. ส่วนใหญ่มีการดำรงตำแหน่งทางด้านผู้นำชุมชน (ร้อยละ 70.44) โดยมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด (ร้อยละ 48.24) ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรณ์ด้านการเกษตร (ร้อยละ 52.76) โดยเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่มากที่สุด (ร้อยละ 54.97) อีกทั้งยังเป็นอาสาสมัครประเภทอื่นๆ (ร้อยละ 54.42) โดยส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) (ร้อยละ 51.27) สาเหตุที่เข้ามาเป็น อกม. เพราะต้องการช่วยเหลืองานด้านการเกษตรในชุมชน (ร้อยละ 66.57) โดยที่ อกม. มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เฉลี่ย 5.93 ปี ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด (ร้อยละ 89.50) สอดคล้องกับงานวิจัยของฆนากร (2566) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดสุโขทัย พบว่า มากกว่าครึ่งของ อกม. เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทางการเกษตรภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ และเป็นอาสาสมัครประเภทอื่น เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น

2. ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา

อกม. ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับมาก (ร้อยละ 89.23) รองลงมามีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 10.77) โดย อกม. มีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ต่ำสุด 7 คะแนน สูงสุด 15 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ย 12.44 คะแนน ซึ่งในภาพรวมจัดอยู่ในระดับมาก (Table 1) โดย อกม. มีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดในประเด็น อกม. มีหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสำรวจความเสียหายระดับหมู่บ้านในการสำรวจความเสียหายด้านการเกษตรที่เกิดจากภัยพิบัติ และมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุดในประเด็น อกม. ต้องสำรวจและรายงานข้อมูลภาวการณ์ผลิตด้านการเกษตรของหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน สอดคล้องกับงานวิจัยของน้ำทิพย์ (2562) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ อกม. ตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดพิจิตร พบว่า อกม. ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจตามบทบาทหน้าที่ โดยตอบคำถามถูกต้องมากกว่าครึ่ง

Table 1 Level of knowledge and understanding in performing tasks aligned with the roles and responsibilities of village agricultural volunteers.

(n=362)

Level of knowledge and understanding (Score range)	Frequency	percentage
Low (0 – 5)	0	0
Moderate (6 – 10)	39	10.77
High (11 – 15)	323	89.23
Total	362	100.00
Min. = 7 Max. = 15 $\bar{x}$ = 12.44 S.D. = 1.548		

3. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา

อกม. มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.03) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น พบว่า อกม. มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมาก ทั้ง 15 ประเด็น โดยประเด็นที่เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ อกม. มากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การได้รับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (เกษตรตำบล/เกษตรอำเภอ) ($\bar{x}$ = 4.34) การเยี่ยมเยียนและดูแลการปฏิบัติงานจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (เกษตรตำบล/เกษตรอำเภอ) ($\bar{x}$= 4.25) และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร ($\bar{x}$ = 4.23) และประเด็นที่เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด 3 ลำดับสุดท้าย ได้แก่ การสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ($\bar{x}$= 3.82) การมีโอกาสได้รับการเลือกตั้ง/คัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในอนาคต ($\bar{x}$= 3.71) และการสนับสนุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิง/เบี้ยเลี้ยง ในการปฏิบัติงาน ($\bar{x}$= 3.54) ดัง (Table 2) สอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทิดา (2557) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อกม. ในจังหวัดราชบุรี พบว่า อกม. มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ อกม. ในภาพรวมระดับมาก แต่มีความแตกต่างในประเด็นของแรงจูงใจโดยมีระดับแรงจูงใจสูงสุดในประเด็นการเป็น อกม. ทำให้มีโอกาสรู้จักกับบุคคลอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา (2566) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า อกม. ในจังหวัดบึงกาฬส่วนใหญ่ได้รับการเยี่ยมเยียน พูดคุย และขอคำเสนอแนะหรือดูแลการปฏิบัติงานจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างสม่ำเสมอ

Table 2 Motivation for performing tasks aligned with the roles and responsibilities of village agricultural volunteers.

(n=362)

Motivating issues	$\bar{x}$ (S.D.)	Interpret	Ranking
1. Agricultural training when becoming a village agricultural volunteer	4.13 (0.688)	High	5
2. Receiving advice on solving problems from agricultural extension officers	4.34 (0.669)	High	1
3. Visiting and supervising operations from agricultural extension officers	4.25 (0.661)	High	2
4. Going on field trips to see work, various agricultural developments to increase knowledge	4.02 (0.808)	High	8

Table 2 (Continued).

(n=362)

Motivating issues	$\bar{x}$ (S.D.)	Interpret	Ranking
5. Support and assistance in coordinating with both government and private agencies	4.10 (0.792)	High	6
6. Supporting agricultural information	4.23 (0.684)	High	3
7. Supporting materials and equipment for operations	3.82 (0.874)	High	10
8. Support for fuel costs, allowances for work	3.54 (1.101)	High	12
9. Having the opportunity to meet and exchange knowledge with fellow village agricultural volunteers	4.10 (0.729)	High	6
10. Receiving support for agricultural production factors/materials from various agricultural extension projects	3.92 (0.835)	High	9
11. Being respected by farmers or community members	4.04 (0.745)	High	7
12. Recognition from farmers or community members for their village agricultural practices.	4.16 (0.727)	High	4
13. Having the opportunity to be elected/selected for various positions in the future	3.71 (0.853)	High	11
14. Receiving the opportunity to participate in training activities/various projects from relevant agencies before general farmers	4.04 (0.707)	High	7
15. Being known by relevant agencies and being respected by both government and private agencies in the area	4.02 (0.770)	High	8
Average	**4.03 (0.611)**	**High**	

4. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา

อกม. มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 3.90) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า อกม. มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ ($\bar{x}$= 4.10) รองลงมาการติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{x}$ = 4.03) การจัดเก็บรวบรวมและรายงานข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร ($\bar{x}$=3.83) การร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ($\bar{x}$= 3.78) และการประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ และแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรและการสหกรณ์ของเกษตรกรในหมู่บ้าน ($\bar{x}$ = 3.76) ตามลำดับ (Table 3) สอดคล้องกับงานวิจัยของฆนากร (2566) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดสุโขทัย พบว่า โดยภาพรวม อกม. มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า อกม. มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับมาก

หลายประเด็น เช่น การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรลงตรวจสอบพื้นที่ของเกษตรกรที่ขอขึ้นทะเบียนการปลูกพืช ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) และร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ให้กับหมู่บ้าน (กิจกรรมจิตอาสา) เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของธงทิวัฒน์ และดวงกมล (2562) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของ อกม. ในกรุงเทพมหานคร พบว่า อกม. มีการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก

Table 3 Overview of work performance based on roles and responsibilities in all five areas.

(n=362)

Operational issues	Mean (S.D.)	Interpret	Ranking
1. Collect and report basic agricultural information	3.83 (1.057)	High	3
2. Collaborate with village committees and related agencies in preparing village-level agricultural development plans	3.78 (1.056)	High	4
3. Coordinate in transferring knowledge and solve problems in agriculture and farmer cooperatives in the village	3.76 (1.017)	High	5
4. Follow the agricultural situation in the village and report emergency situations to relevant agencies	4.03 (0.975)	High	2
5. Perform work that benefit farmers and communities or as specified by the Ministry of Agriculture and Cooperatives or other agencies asking for help	4.10 (0.920)	High	1
Average	**3.90 (1.005)**	**High**	

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression) ด้วยวิธี Stepwise วิธีนี้จะคัดเลือกตัวแปรทำนายเข้าทีละตัว แต่ตัวแปรที่เข้าไปอยู่ในสมการแล้ว มีสิทธิ์ที่จะถูกถอนออกเมื่อถูกตรวจสอบแล้วว่าไม่มีความสำคัญในสมการและดูแต่ละตัวว่ามีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. โดยกำหนดตัวแปรอิสระจำนวน 7 ตัวแปร ปรากฏว่าได้ค่า F = 49.998 Sig = 0.000 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การปฏิบัติงานเชิงพหุ Adjusted R^2 มีค่าเท่ากับ 0.213 หมายความว่า ตัวแปรอิสระ จำนวน 2 ตัวแปร สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ได้ร้อยละ 21.30 ซึ่งตัวแปรที่มีผลทางบวกหรือแปรผันตรงต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ อายุและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. นั่นคือ เมื่อ อกม. มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ก็จะเพิ่มขึ้น 0.132 ระดับ หรืออาจกล่าวได้ว่า อกม. ที่มีวัยที่มากกว่า จะมีความถี่ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่มากกว่า และเมื่อ อกม. มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น 1 ระดับ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ก็จะเพิ่มขึ้น 0.448 ระดับ หรืออาจกล่าวได้ว่า หาก อกม. มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ความถี่ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ก็จะเพิ่มขึ้นดัง (Table 4) สอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทิดา (2557) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อกม. ในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ อายุ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และการได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อกม. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถเขียนเป็นสมการทำนายแนวโน้มการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ได้ดังนี้

$$Y = 0.559 + 0.015\ X_1 + 0.637\ X_7$$

Table 4 Multiple regression analysis on the role performance of village agricultural volunteers.

(n=362)

Variable		Regression coefficient (b)	t	Sig
Constant	0.559	1.457	0.146	
X_1	Age	0.015	2.830*	0.005
X_7	Motivation	0.637	9.591*	0.000
R^2 = 0.218 Adjusted R^2 = 0.213 SEE = 0.771 F = 49.998 Sig = 0.000				

*statistically significant difference at the 0.01 level.

สรุป

เกอกม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในวัยกลางคน เกือบครึ่งจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนมากกว่า 2 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง อกม. ส่วนใหญ่มีการดำรงตำแหน่งทางด้านผู้นำชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรด้านการเกษตร และเป็นอาสาสมัครประเภทอื่น ๆ เข้ามาเป็น อกม. เพราะต้องการช่วยเหลืองานด้านการเกษตรในชุมชน ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม.อยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดในประเด็น อกม. มีหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการสำรวจความเสียหายระดับหมู่บ้านในการสำรวจความเสียหายด้านการเกษตรที่เกิดจากภัยพิบัติ และมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุดในประเด็น อกม. ต้องสำรวจและรายงานข้อมูลภาวการณ์ผลิตด้านการเกษตรของหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่จูงใจมากที่สุด คือ การได้รับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชนหรือตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือหน่วยงานอื่นขอความช่วยเหลือ ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ได้แก่ อายุและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ อกม. ซึ่งมีผลเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรลงพื้นที่ติดตาม เยี่ยมเยียน อกม. เพื่อให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อกม. อย่างสม่ำเสมอ และควรพิจารณาคัดเลือก อกม. ที่มีอายุมากขึ้น เนื่องจากมีแนวโน้มที่จะรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา โกละกะ. 2566. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 132 หน้า.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2564. คู่มือการปฏิบัติงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.). (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: https://farmdev.doae.go.th/?page_id=587 (27 มีนาคม 2567).

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2567. ระบบฐานข้อมูลอาสาสมัครเกษตร (อกษ.) และอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.). (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: https://farmdev.doae.go.th/?page_id=587 (27 มีนาคม 2567).

ฆนากร จักรใจวงค์. 2566. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสา

สมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ในจังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 111 หน้า.

ฉันทิดา กระทุ่มแก้ว. 2557. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 171 หน้า.

ธงทิวัฒน์ ใจกระสัน และดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์. 2562. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในกรุงเทพมหานคร. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 37(4): 612 – 618.

น้ำทิพย์ วงเงิน. 2562. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 102 หน้า.

พงศ์ศิริ ตารินทร์. 2566. ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. 97 หน้า.

วิษณุ กิตติพงศ์วรการ. 2563. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร. 178 หน้า.

ศุมาลิน ขวัญแก้ว. 2560. การปฏิบัติงานตามบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 136 หน้า.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครราชสีมา. 2567. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดนครราชสีมา (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: https://www.opsmoac.go.th/nakhonratchasima-strategic-strategic_org (27 มีนาคม 2567).

อัจฉรีย์ พิมพิมูล. 2563. การพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาขั้นตอนวิธีและการเขียนโปรแกรม. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา 31(2):12 – 26.